

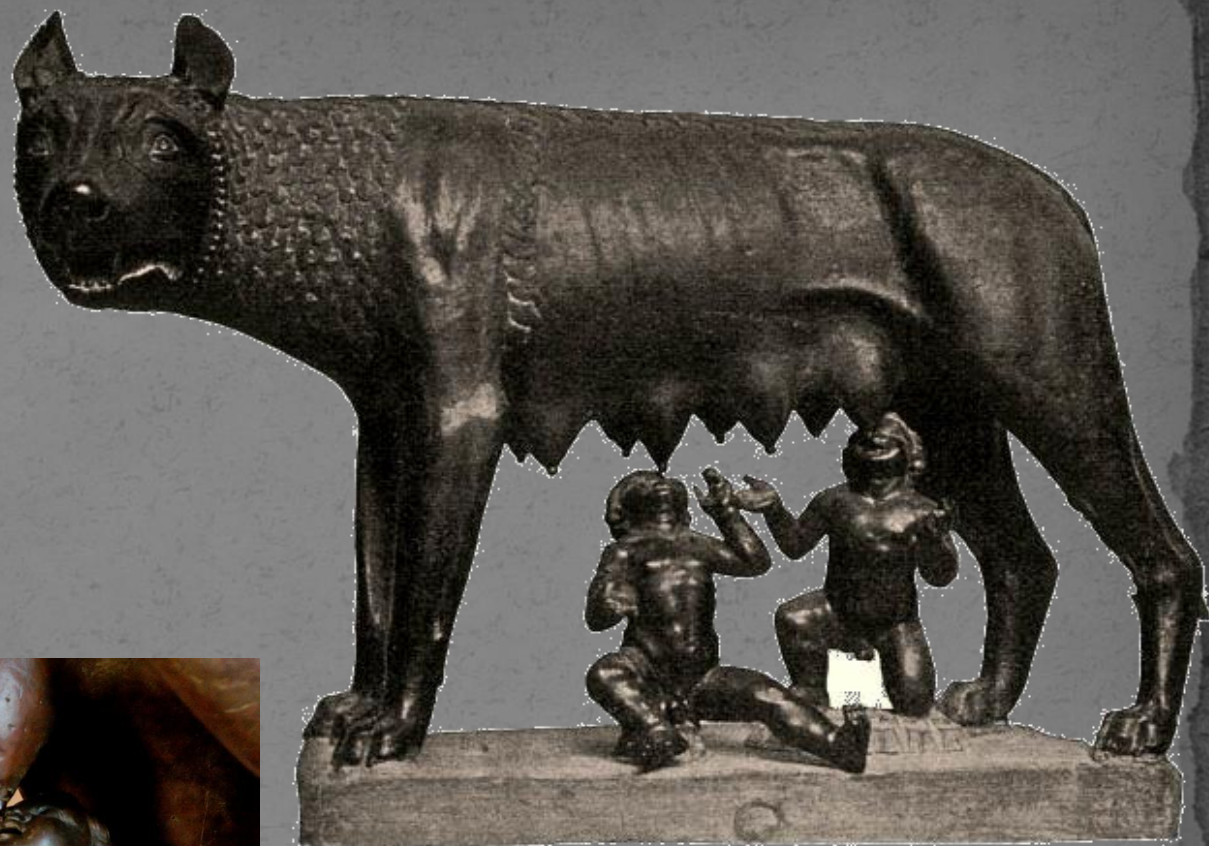

ЦИВИЛИЗАЦИЈА
СТАРОГ РИМА

- На Апенинском полуострву бронзано доба се завршава приближно у време када први Грци почињу да насељавају јужне обале данашње Италије и Сицилије (VIII век п.н.е).
- Према записима грчког историчара Херодота, Етрурци су ту мигрирали много раније, највероватније из Лидије у Малој Азији, заузевши крајеве Средње Италије односно подручје Тоскане, између Рима и Фиренце (Тоскана је добила назив као земља Туска тј. Етрураца).
- Порекло Етрураца је загонетно, неки антички извори их помињу као досељенике на тлу Италије а други као домаће становништво.
- Данас је познато да су Етрурци своју азбуку позајмили од Грка али њихов језик нема сродника ни у једном познатом језику, док су у културно-уметничком смислу доста везани за Малу Азију и Блиски Исток.

- Процват етрурске цивилизације десио се око 700. г.п.н.е. када су се они вероватно асимиловали са староседеоцима Италије, наметнувши им своју власт и културу.
- Етрурци нису имали јединствену државу већ су живели у засебним градовима које су чиниле добро организоване групе морепловаца. Током VII и VI века п.н.е. они достижу врхунац, њихова флота господари западним Средоземљем и трговачки је такмац Грцима и Феничанима.
- Етрурци су основали град Рим ујединивши територију неколико села, окруживши одбрамбеним бедемом седам римских брежуљака и саградивши првобитни храм на Капитолском брегу. Њиме су владали све до 510. г.п.н.е. када су их Римљани свргнули и основали своју републику.
- Етрурци су пренели Римљанима и легенду о оснивању Рима (основали су га 753. г.п.н.е. потомци Енеје, митског јунака избеглог из Троје у Малој Азији након победе Грка у тројанском рату).
- Почев од V века п.н.е. етрурски градови полако губе самосталност а већ крајем III века готово су сви били у рукама Римљана (88 г.п.н.е. Етрурци су добили статус римских грађана)

**КАПИТОЛИНСКА ВУЧИЦА,
БРОНЗА, 500-480 Г.П.Н.Е
(БЛИЗАНЦИ ДОДАТИ 1471-73.),
РИМ, ИТАЛИЈА**

- На врхунцу своје моћи, у доба цара Хадријана (117-138 г.), Римско царство се простирало од Северне Енглеске и Рајне до ивица афричке пустиње, односно од западне обале Пиринејског полуострва до Црвеног мора и Месопотамије (доминација Медитеранским басеном скоро 1000 година)
- То је било космополитско друштво шареноликог етничког састава, где су националне или регионалне црте апсорбоване заједничким ‘опште-римским’ обрасцем који је диктирала престоница - град Рим
- Римска цивилизација са врло јаким државним и војним уређењем, наметала је поштовање својих закона, реда и симбола власти на једном огромном простору али је заузврат асимиловала културно наслеђе Грчке и других старијих цивилизација (Египта и Месопотамије), створивши **особени ликовни израз.**

- Римска држава је била обузета практичним потребама (политичке, војне, економске, административне), па и уметности даје практични печат - једна од главних особина уметности је тежња ка величању знамења моћи (**глорификација власти**)
- **Антички Рим** је значајно допринео развоју права, ратне вештине, уметности и технологије, а његова историја је пресудно утицала на модерну западну цивилизацију
- Једна од често коришћених тековина у савременом добу су **РИМСКИ БРОЈЕВИ** (I – 1, V – 5, X – 10, L – 50, C – 100, D – 500, M – 1000)

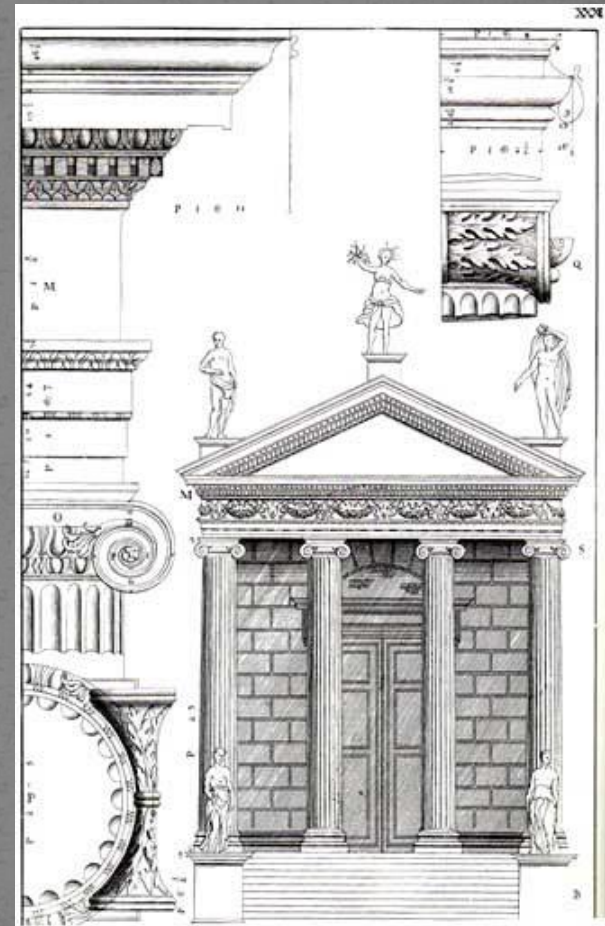
ХРОНОЛОГИЈА

- **РИМСКО КРАЉЕВСТВО** (XI век п.н.е - 509 г.п.н.е)
- **РИМСКА РЕПУБЛИКА** (509 г.п.н.е – 27 г.п.н.е, почетак владавине првог цара Октавијана Августа)
- **РИМСКО ЦАРСТВО** (27 г.п.н.е - 476. године када је збачен последњи западно-римски цар)

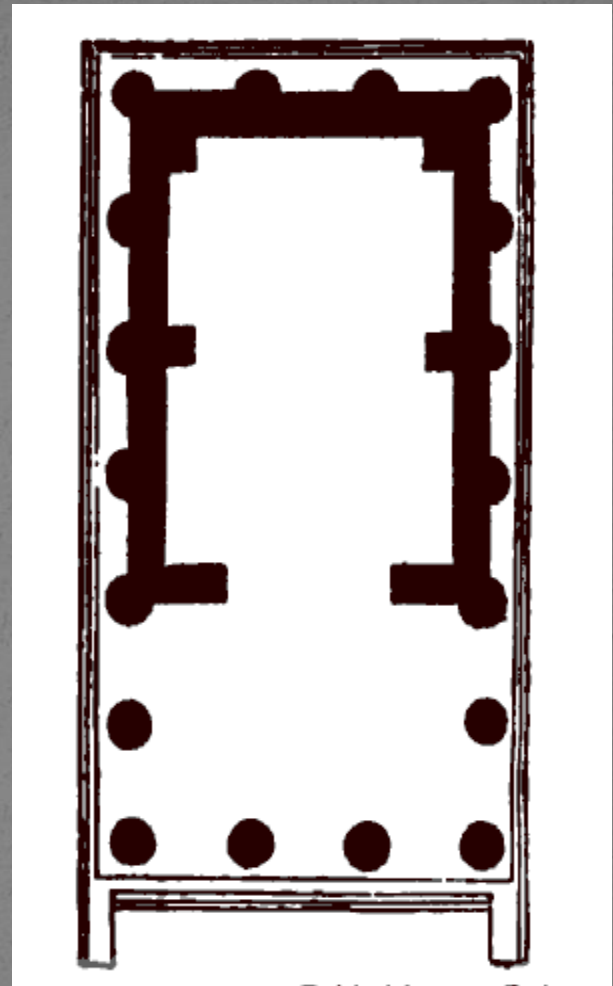
АРХИТЕКТУРА

- Архитектура представља најоригиналнији вид римске културе, прилагођен специфичним потребама овог друштва
- Заступљени су различити типови грађевина – **сакралне, утилитарне, стамбене или империјалне намене** (храмови, терме, аквадукти, мостови, путеви, виле, стамбене зграде, амфитеатри, палате, утврђења)
- Карактеристична је употреба **бетона** који омогућава јефтину градњу објеката монументалних размера и посебно функционалне унутрашње просторе (терме, храмови и сл.)
- Основно обележје је употреба **ЛУКА** и **СВОДА** (полуобличасти и крстасти), тј. **ЈОНСКОГ (КОРИНТСКОГ)** архитектонског реда уз напуштање грчке доследности и експериментисање у формама

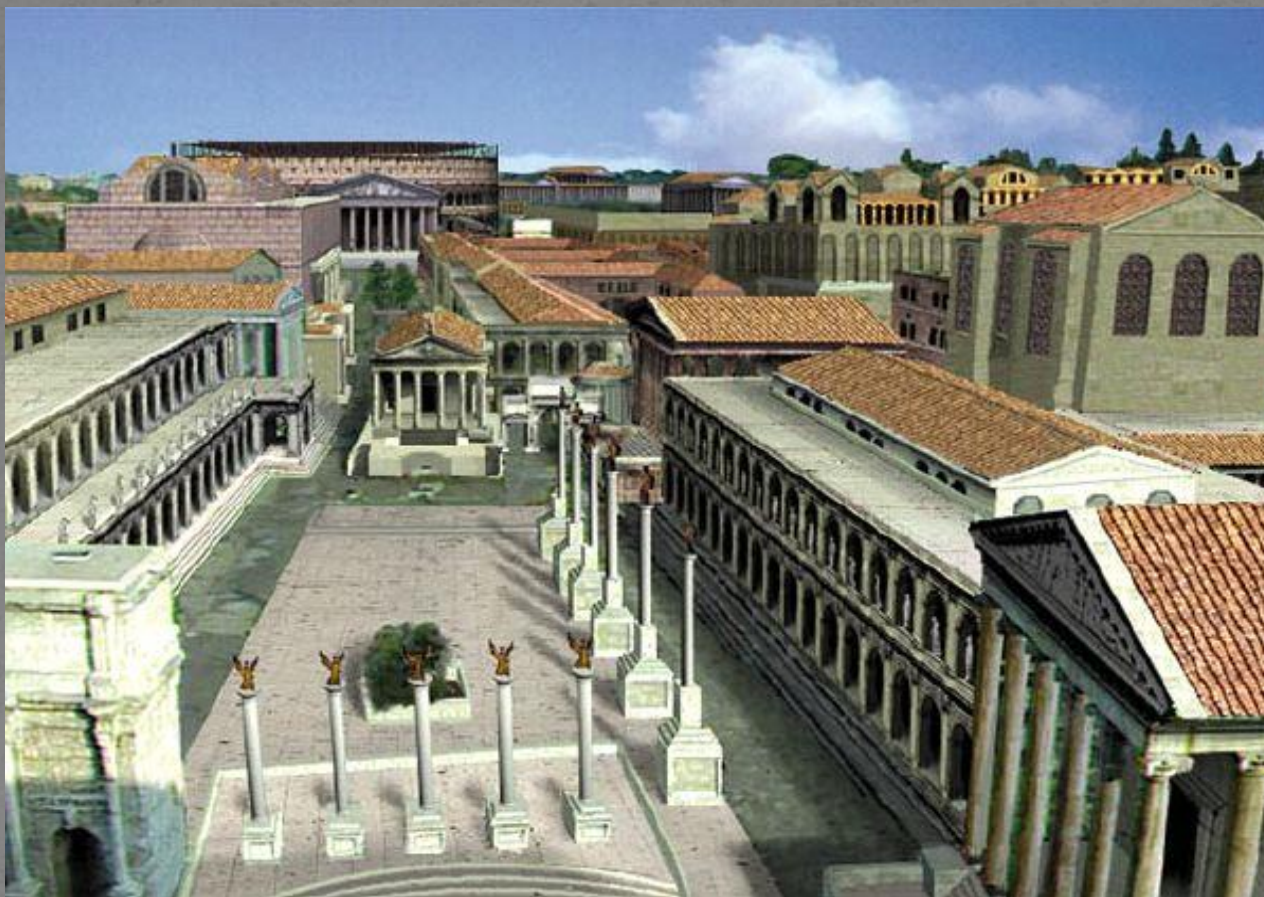
ХРАМ – класичан облик грчког храма без пронаоса

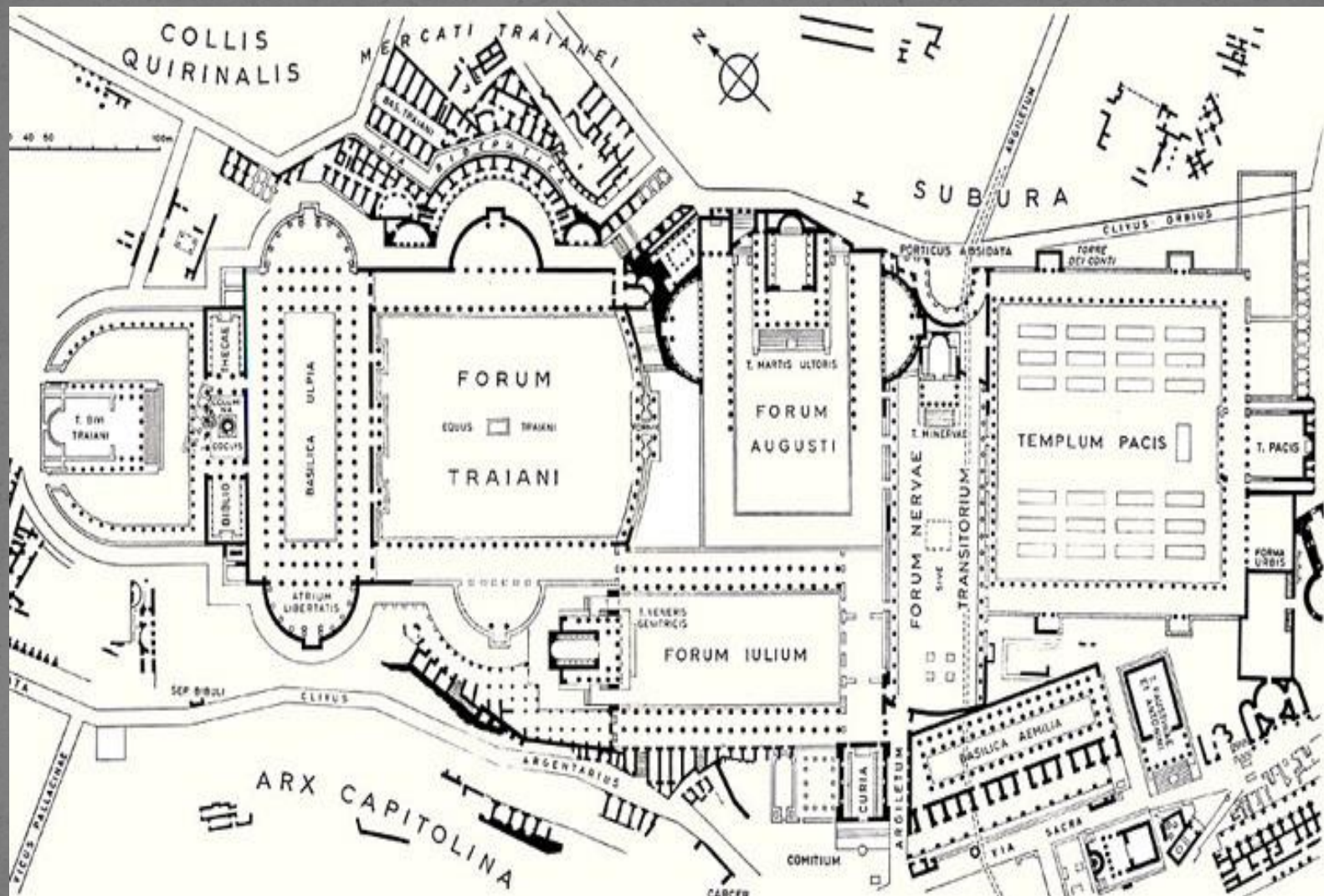

Храм Фортуне Вирилис, Рим, крај II века п.н.е.

ФОРУМ – основно обележје империјалне урбане архитектуре
(спаја верски култ и глорификацију владара)

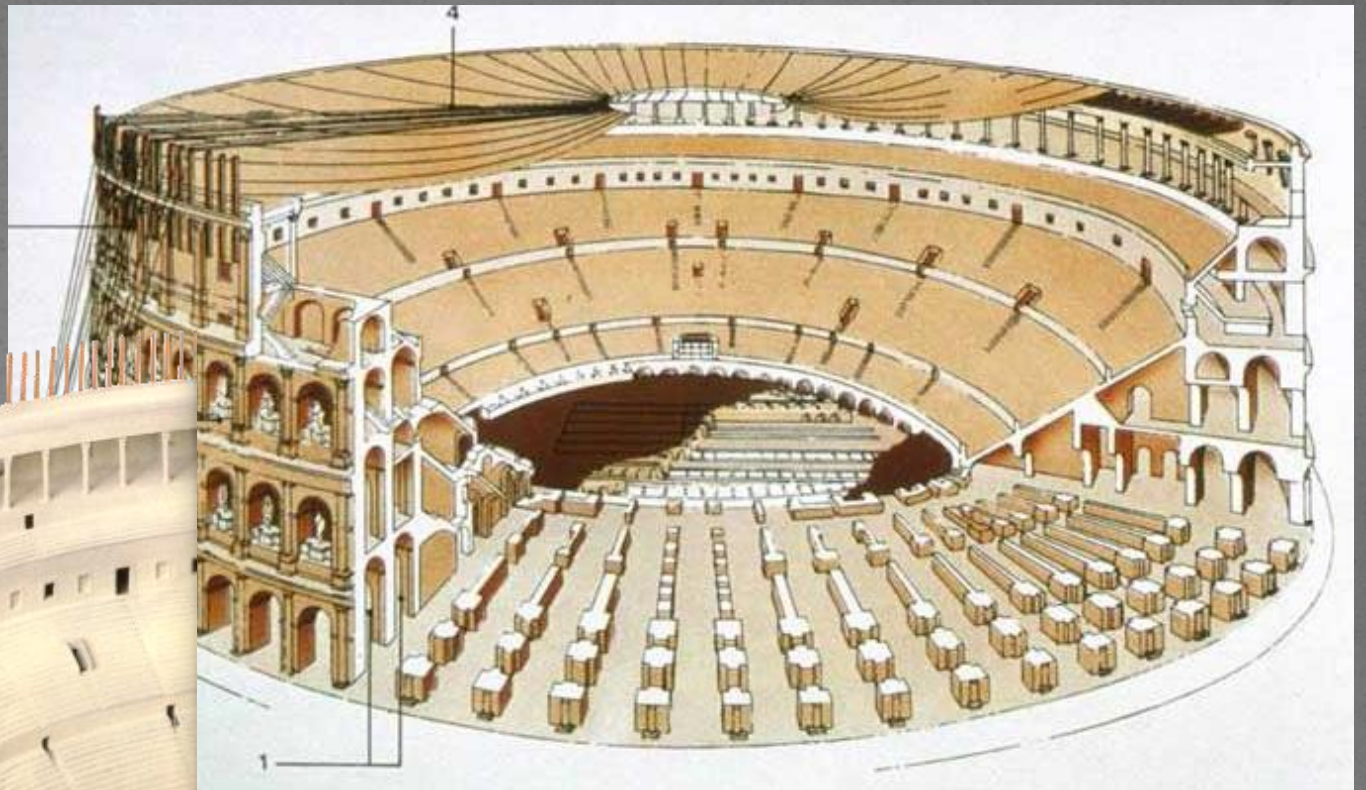

Copyright della mappa 1996
 Fratelli Palombi Editori
 e Comune di Roma
 Per loro gentile concessione
 Riproduzione vietata senza
 il consenso scritto da richiedere
 allo Staff del sito www.capitolium.org

Колосеум, Рим, 72-80. год.

КОЛОСЕУМ КАО ТУРИСТИЧКА АТРАКЦИЈА

- Форум Романум – археолошки центар града Рима представља једну од највећих атракција културног туризма/наслеђа у Италији
- Колосеум према актуелној статистици бележи годишње посете од приближно **6 милиона посетилаца**
- Тренутно се налази у првих 35 дестинација културног туризма у свету
- Туризам наслеђа носи са собом врло специфичне ризике по очување споменика које пре свега може угрозити древне објекте што условљава масовна посета, па се тако од 2014. године спроводе ригоризне мере везане за било какав облика вандализма у Колосеуму (један руски туриста ухваћен у моменту док је покушавао да уреже иницијал К - вероватно свога имена на зиду Колосеума, кажњен је са четири месеца затвора и чак 20.000 евра!

ЛУК И СВОД – основно обележје римске архитектуре

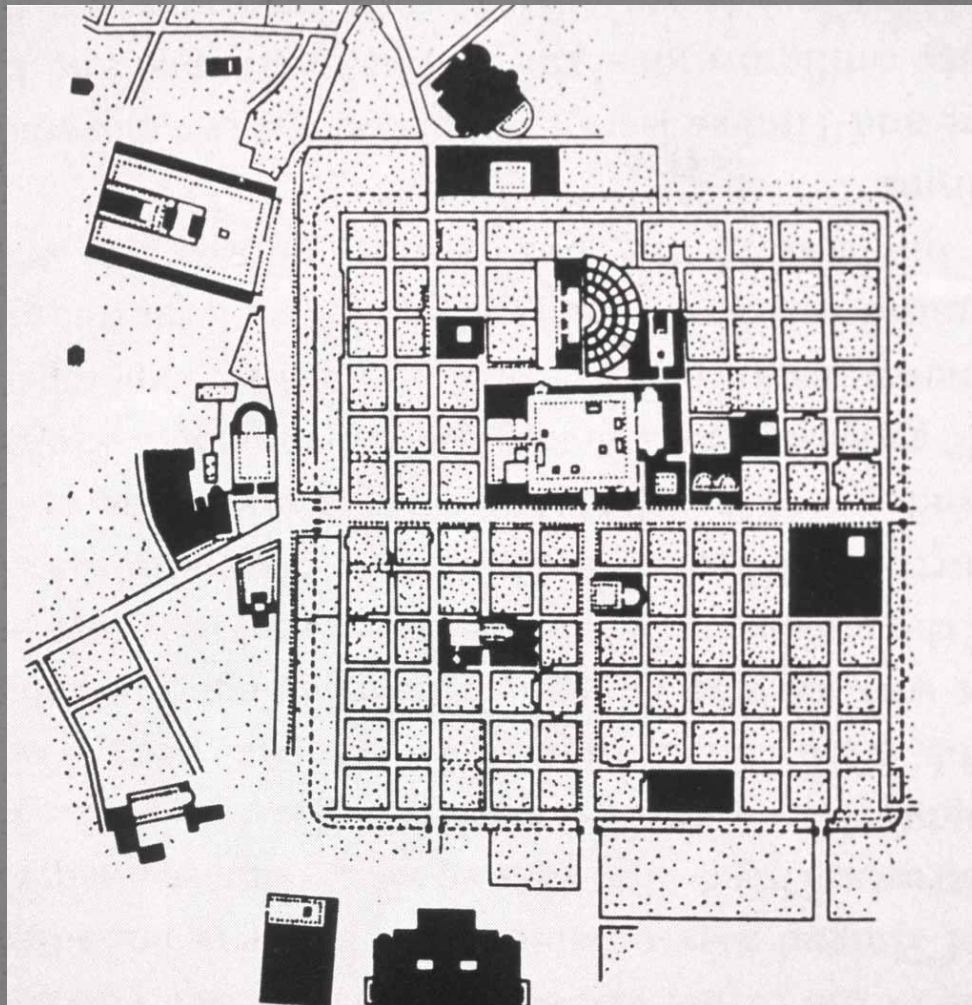
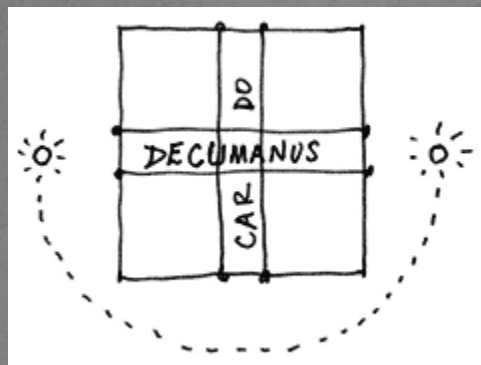

Пантеон, Рим, 118-125. год.

СТАМБЕНА АРХИТЕКТУРА – развијен урбанизам и различити типови кућа за становање

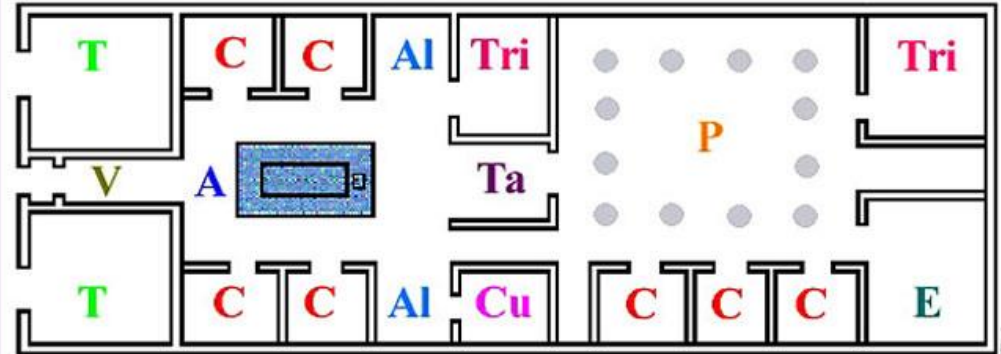

DOMUS - VILLA

Sample Plan of a Roman House

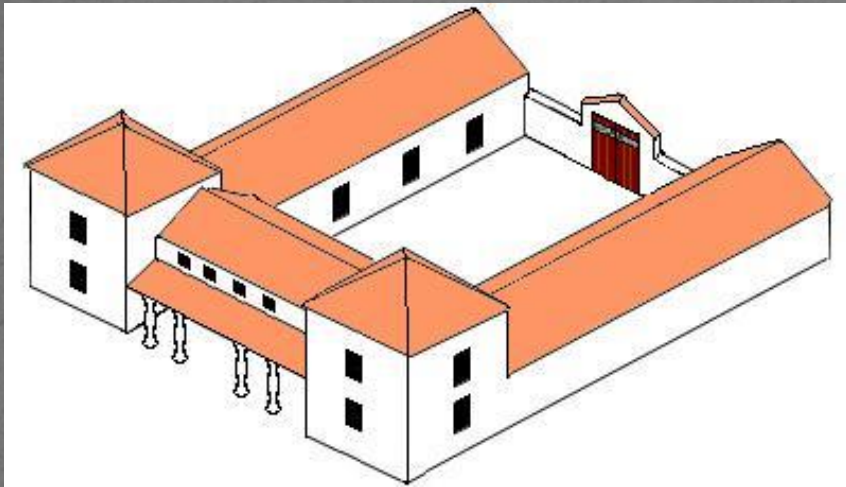
A	atrium	formal entrance hall
Al	ala	"wings" opening from atrium
C	cubiculum	small room; bedroom
Cu	culina	kitchen
E	exedra	garden room
P	peristylum	colonnaded garden
T	taberna	shop
Ta	tablinum	office; study
Tri	triclinium	dining room
V	vestibulum	entrance hall

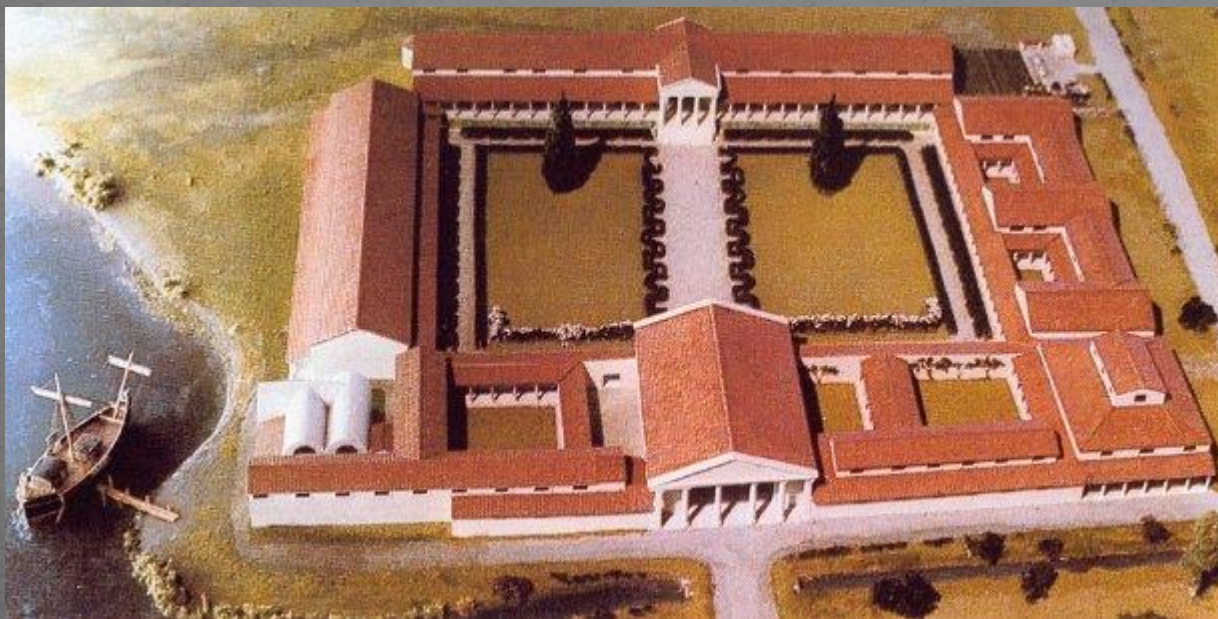

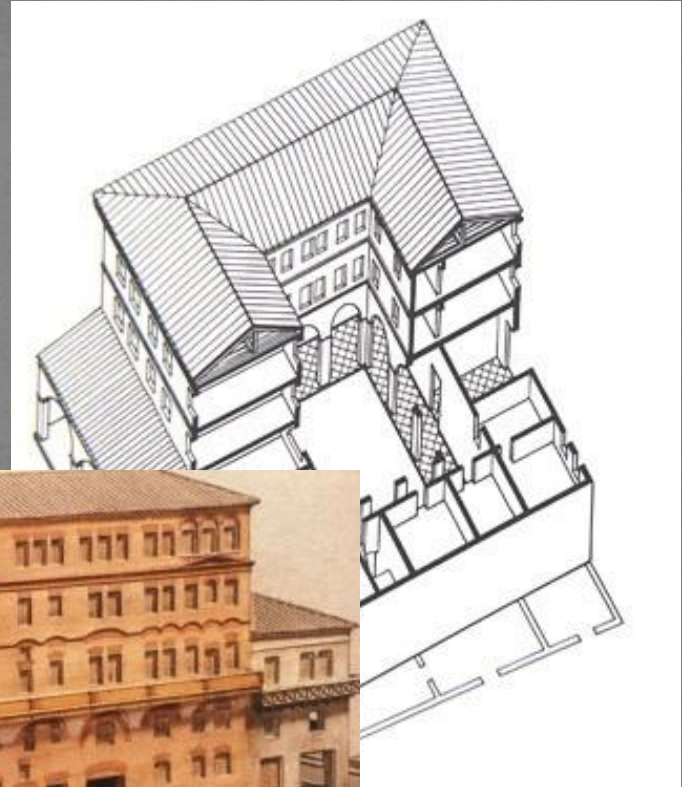
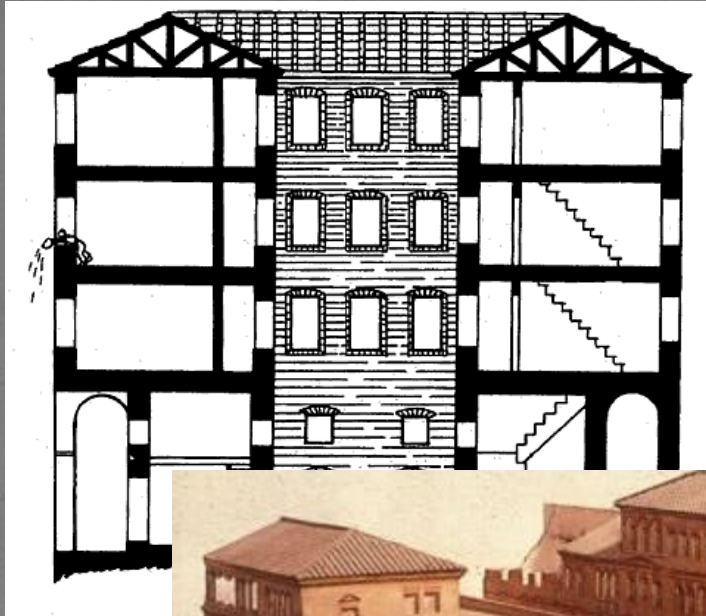

VILLA RUSTICA

INSULA

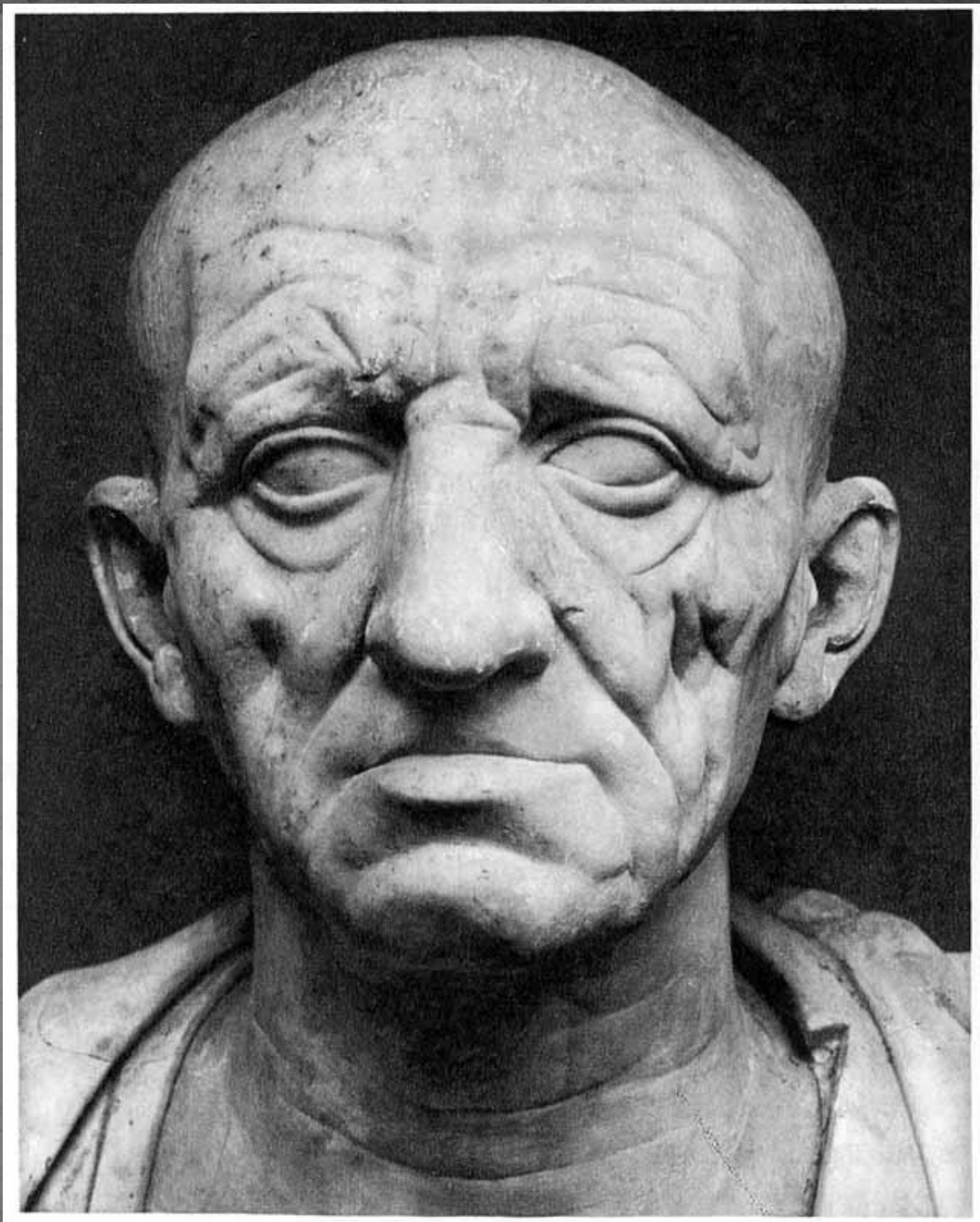

СКУЛПТУРА

- Поред великог броја копија чувених грчких статуа, римска скулптура се одликовала и оригиналним стваралаштвом које се пре свега огледа у **портретима и наративним рељефима**.
- **ПОРТРЕТ** – заснива се на старом обичају прављења посмртних маски истакнутог покојника (односно грчком величању атлетских победника), па је наглашено реалистичан и индивидуалан, прати духовне и промене у схватању власти
- **ИМПЕРИЈАЛНИ ПОРТРЕТ**: реални портрет у комбинацији са идеализацијом карактеристичном за представе божанстава (император се идентификује са боговима)
- **Коњаничке статуе** (империјалне представе царског тријумфа, где се некад испод копита приказује побеђени непријатељ)

Портрет Римлянина,
мермер,
око 80 г.п.н.е

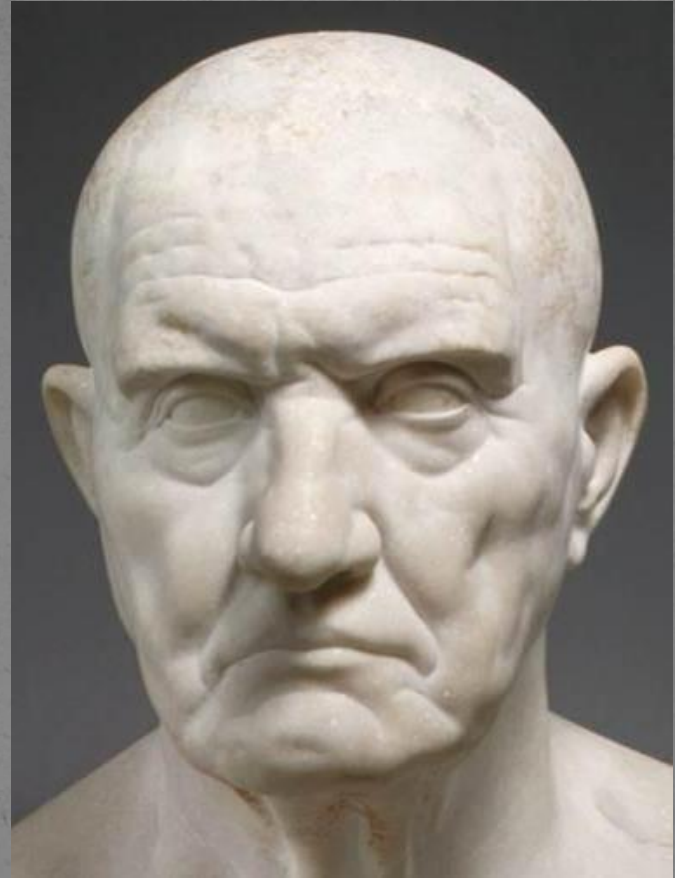

Аулус Метелус, бронза,
почетак I века п.н.е

Август из Примапорте, мермер,
око 20 г.п.н.е

Титов славолук, Рим, 81. године

Пљачкање храма у Јерусалиму, Титов славолук, Рим, 81. године

Тријумфални улазак цара у Јерусалим, Титов славолук, Рим, 81. године

Трајанов стуб, Рим, 106-113. године

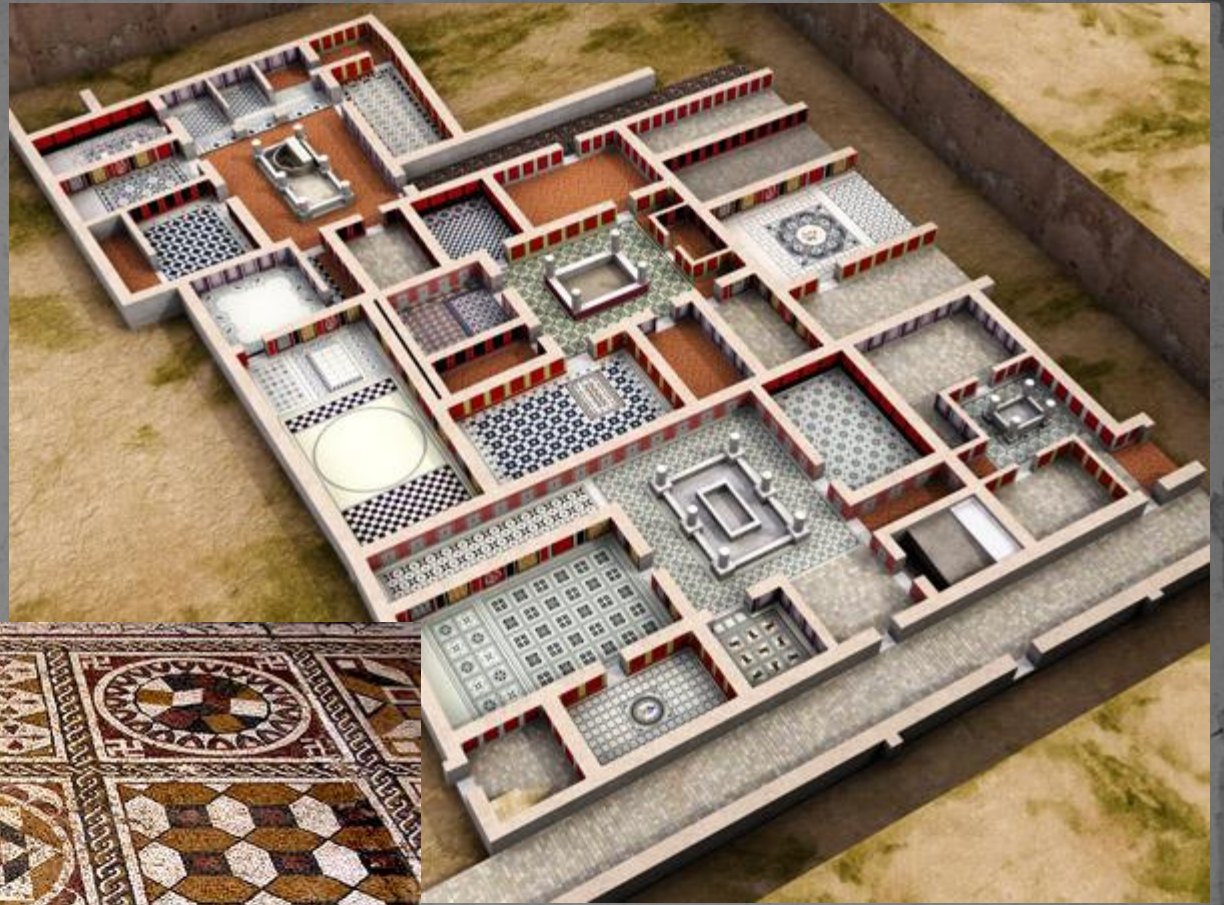

Константинов славолук, Рим, 312-315. године

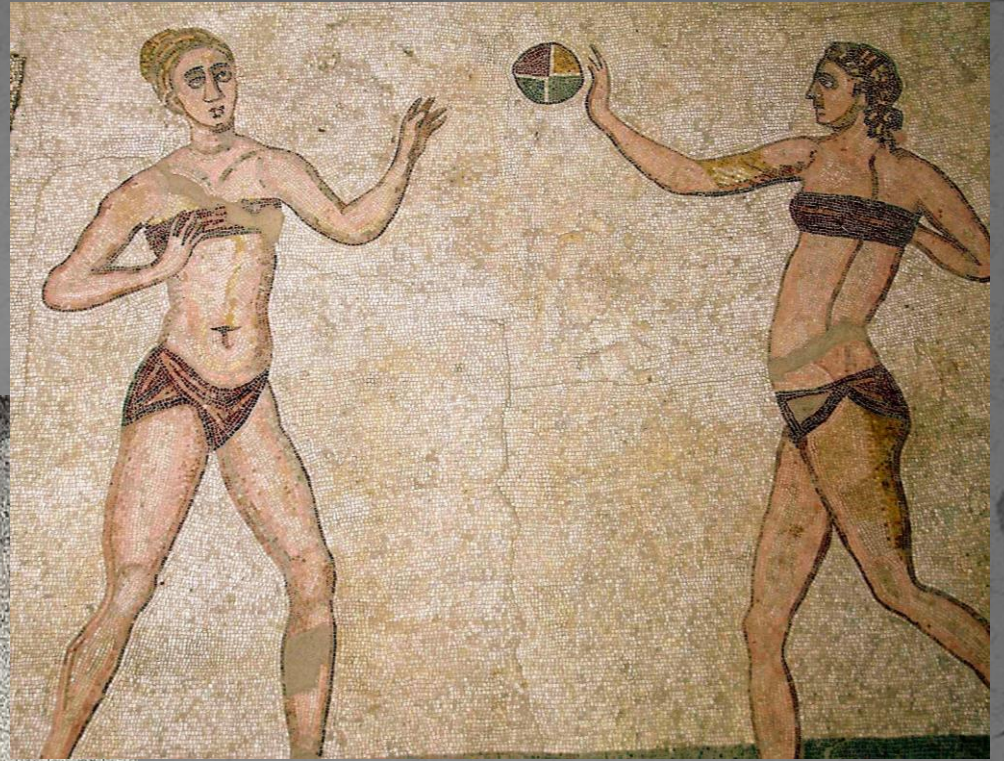
РИМСКО СЛИКАРСТВО

- Римско сликарство је било под снажним утицајем грчког сликарства а посебно је била развијена уметност осликавања унутрашњих зидова и подова профаних објеката - **ФРЕСКО СЛИКАРСТВО И МОЗАИК**
- Изражена је тежња ка натурализму, детаљима и илузионистички манир (интерес за перспективу)
- Мотиви који преовлађују у римском сликарству су лов и жанр сцене, затим пејзажи, ведуте, прикази вртова, митолошке сцене, као и еротске сцене које су красиле зидове јавних кућа
- **Мозаик** је у римској уметности имао велики значај и углавном је коришћен за декорацију подова луксузних грађевина (током византијске епохе, постаје главни украс зидова монументалних сакралних здања)

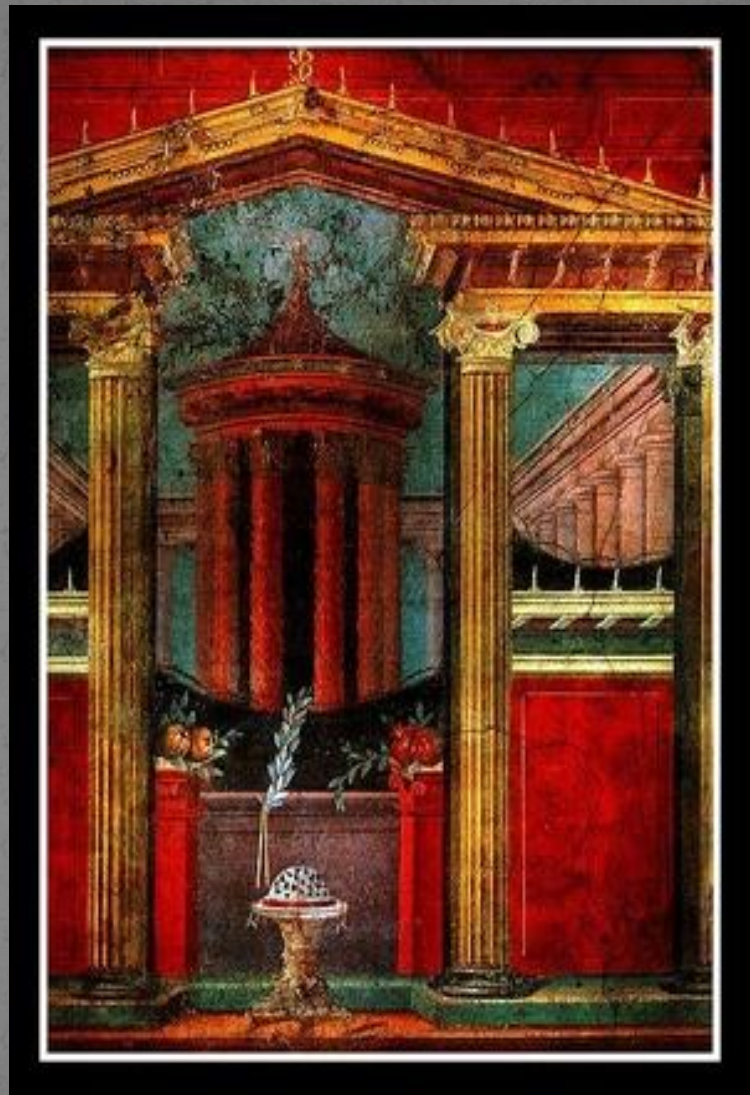
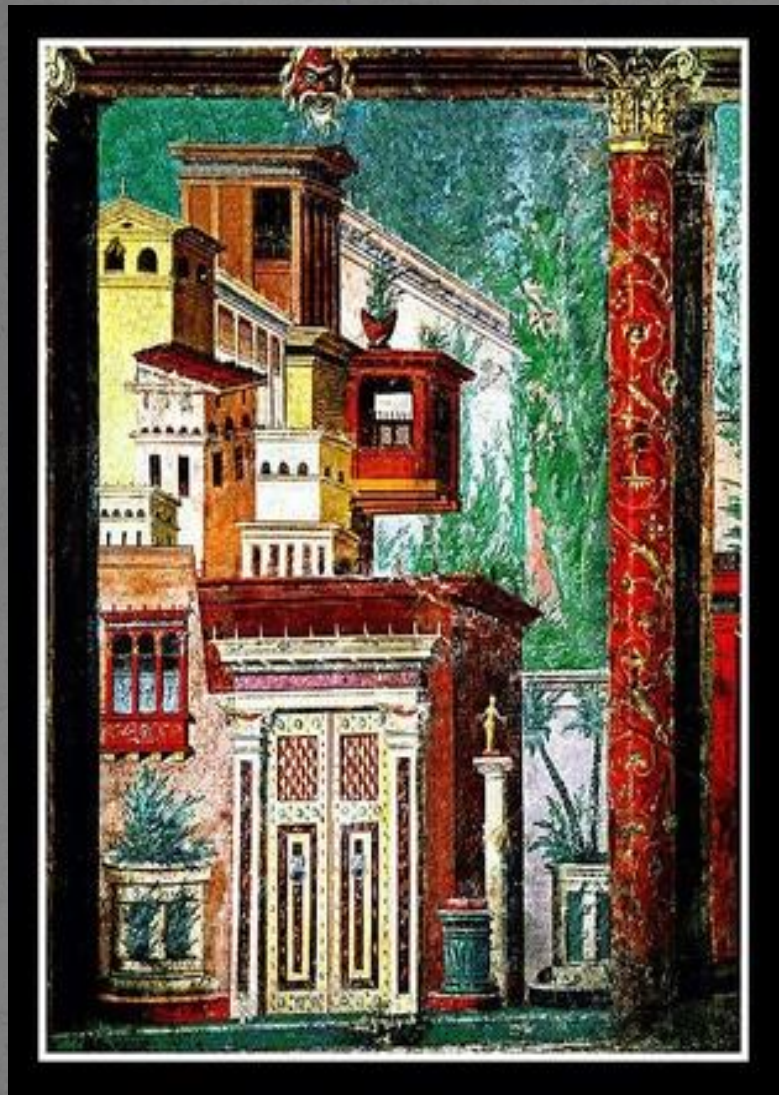

FRANCESCO BONALUCE, 1881

РИМСКА КУЛТУРА НА ТЛУ СРБИЈЕ

- Територију данашње Србије у највећој мери је обухватала римска провинција **Горња Мезија** настала у доба цара Домицијана (85. или 86. године)
- Горња Мезија је увек била војна, гранична провинција Римског царства а највећи војни логори су били **Сингидунум** (Београд) и **Виминацијум** (код Пожаревца) где су биле стациониране две легије кључне за одбрану дунавског лимеса.
- У време цара Хадријана сви већи градови у Горњој Мезији су добили статус муниципијума (града са високим степеном аутономије), а тада се латински језик и римска култура шире на ову провинцију
- Са нашег подручја пореклом је било чак 17 римских императора, што чини петину њиховог укупног броја

НАЈВАЖНИЈИ РИМСКИ ЛОКАЛИТЕТИ (ГРАДОВИ)
У СРБИЈИ

ВИМИНАЦИЈУМ

СИНГИДУМУМ

СИРМИЈУМ

РОМУЛИЈАНА

НАИСУС (МЕДИЈАНА)

ЈУСТИНИЈАНА ПРИМА

A stone relief carving, likely from an ancient Roman or Byzantine site, depicting a large fish on the left and a cross on the right. The fish is shown in profile, facing right, with its body curved upwards. The cross is a simple, bold design with a central square. The entire scene is set against a textured, weathered stone background. The text 'РАНО ХРИШЋАНСТВО' is overlaid in the center of the image in a bold, black, serif font.

**РАНО
ХРИШЋАНСТВО**

- Хришћанство је настало као верски покрет, односно секта унутар јудеизма јер је од већине народа у империји, Јевреје издвајао монотеизам тј. вера у једног Бога. Првобитну хришћанску цркву (лат. *Ecclesia* = заједница) формирали су након Исусове смрти и васкрсења, његови ученици (апостоли) у Јерусалиму
- Већ у другој половини I века, захваљујући делатности апостола Павла, хришћански покрет постаје универзалан. Хришћани су наставили да поштују јеврејску Библију, којој додају нове верске текстове (Нови завет)
- Хришћанство је проповедало једнакост свих људи и зато су га у почетку углавном прихватили нижи а одбацивали виши слојеви друштва. Такође, хришћани нису признавали култ цара, због чега су били подвргнути окрутним прогонима од стране Римског царства

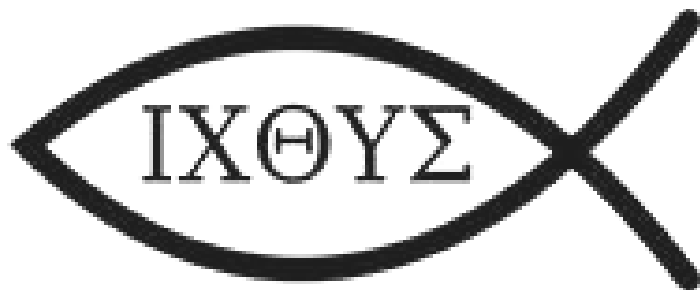
• Римљани су хришћане називали атеистима (безбожницима), због њиховог одбијања да поштују римске богове и да се клањају идолима. Први велики прогон хришћана је започео под царем Нероном када је 64. године избио велики пожар у Риму. Нерон је за подметање пожара који је уништио велики део града оптужио хришћане и решио да их казни. За време овог гоњења, Христови следбеници су разапињани на крст, бацани у Тибар и предавани дивљим зверима у амфитеатру, ради увесељавања римских грађана. Хришћани који су били римски држављани кажњавани су одсецањем главе, док су они без грађанског статуса углавном спаљивани

• Након Нерона готово су сви римски цареви у већој или мањој мери прогонили хришћане а један од најсуровијих периода хришћанство је доживело за време Диоклецијана (284-311 г.) и његових савладара, нарочито Галерија (305-311 г.) и Максимијана (286-305 г.)

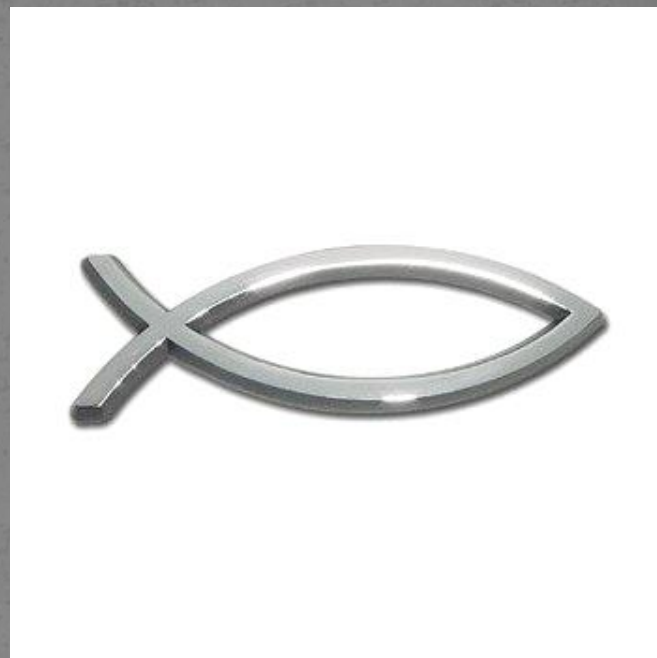
- Константин Велики (306–337 г.) је увидевши безопасност и потенцијалну корист нове религије по државу због хришћанског учења да је свака власт од Бога, легализовао хришћанство законским актом познатим као **Милански едикт**, донетим у Медиолану (данашњи Милано) 30. априла 313. године
- Њиме је проглашена верска равноправност и престанак гоњења хришћана, којима је дозвољено да јавно и слободно исповедају своју веру. Закон није само забранио прогоне хришћана, већ наређује да се врати имовина свима онима којима је по том основу била одузета, што укључује и имовину која је припадала Цркви
- Током IV века почињу да ничу црквене грађевине по Риму, Цариграду, Јерусалиму, које подиже римска (византијска) држава. Хришћанство 387. године постаје и званична државна религија Римског царства а све остале вере и култови бивају забрањени

РАНОХРИШЋАНСКИ СИМБОЛИ

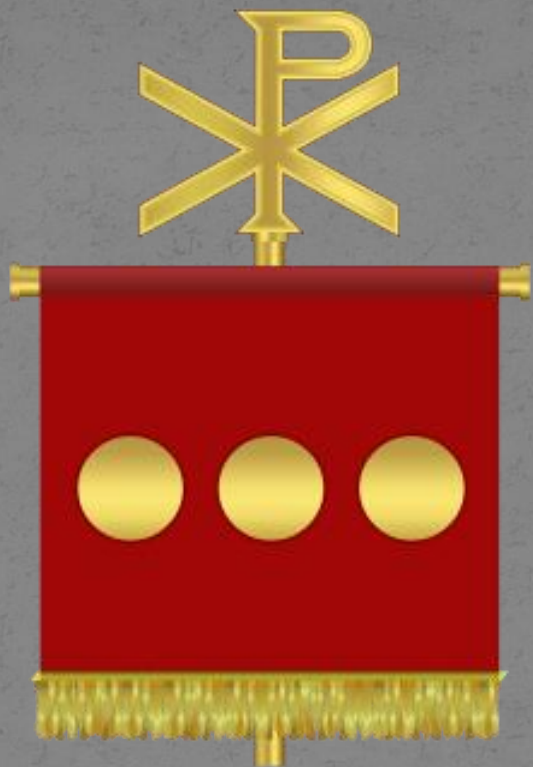
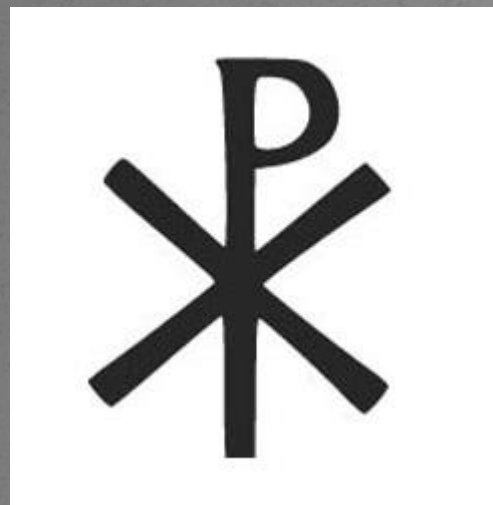
- Због тајног карактера своје вере хришћани су користили симболе: тежња да једноставним сликама прикажу учења која нису смели директно да представе (смисао симбола се постепено откривао како је особа пролазила нивое спремности за крштење – примање у хришћанску заједницу)
- Првобитни симболи преузимани су из античке уметности тј. визуелно познати мотиви добијају нови смисао и значења → “трансформација паганских мотива у хришћанске”

I	Jesus
X	Christ
Θ	God
Υ	Son
Σ	Saviour

Исус Христос, Син Божији, Спаситель

ЈА САМ АЛФА И ОМЕГА, ПОЧЕТАК И СВРШЕТАК
(ОТКРОВЕЊЕ ПО ЈОВАНУ 1: 8)

ГЛЕ ЈАГЊЕ БОЖИЈЕ, КОЈЕ
УЗЕ НА СЕБЕ ГРЕХЕ СВЕТА
(ЈЕВАНЂЕЉЕ ПО ЈОВАНУ, 1 : 29)

**ЈА САМ ПАСТИР ДОБРИ..И ДУШУ СВОЈУ ПОЛАЖЕМ
ЗА ОВЦЕ (ЈЕВАНЂЕЉЕ ПО ЈОВАНУ 10, 13-14)**

ОРАНС (ОРАНТА) → БОГОРОДИЦА УМОЛИТЕЉИЦА →
ПУТЕВОДИТЕЉИЦА “ШИРАЈА НЕБЕС”

КАТАКОМБЕ

- Хришћани, којима је вера била забрањена, сакривали су се у подземљу катакомби, где су спојили своје потребе проповедања вере и сахрањивања мртвих у гробнице (молитве, гозбе љубави (*agape*) - причешће, крштења, сахране)
- Катакомбе су се састојале од тесних ходника у чије су зидове усецане нише где су смештани остаци тела затварани каменим плочама
- Најбоље су очуване катакомбе у самом Риму иако је познато да их је било и у другим деловима Царства (посебно у источним провинцијама)
- У ликовном погледу, рана хришћанска уметност се испрва користила грчко-римским облицима преузимајући традицију илузионистичког сликарства како би нагласила важност појединих представа (уметност која је учила вери)

VIA

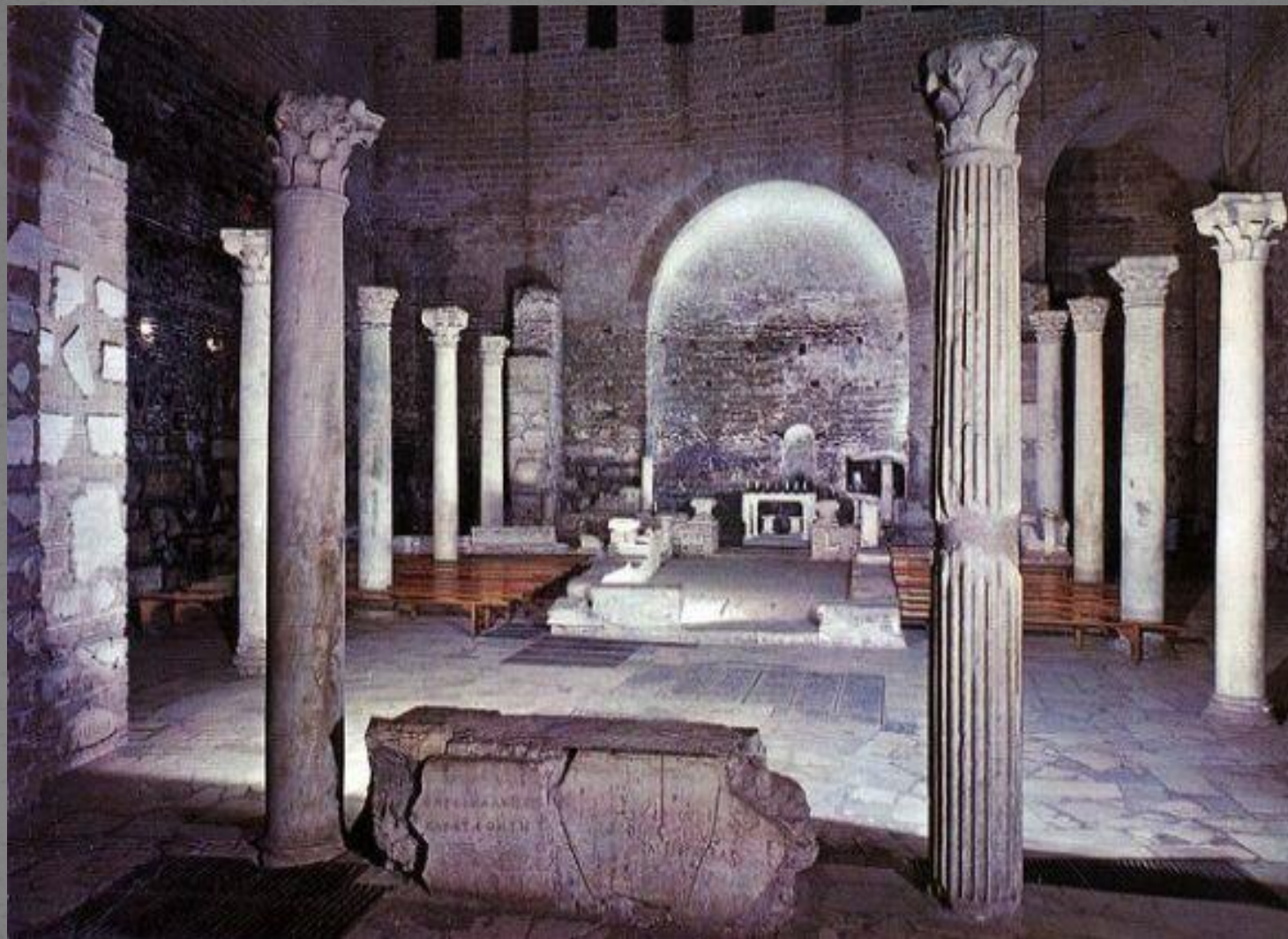
Q. IX

APPIA ANTICA

**ХВАЛА НА
ПАЖЊИ!!!**